

Yehor Semeniuk

**Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine
From Popularity to Oblivion: The Tragedy of Mykhailo Ivchenko's Creative Path**

The article explores the paradoxical creative trajectory of the Ukrainian writer Mykhailo Ivchenko within the context of the formation of the 20th-century literary canon. It analyses his reception during his lifetime, the mechanisms of ideological marginalisation, and contemporary efforts to reintegrate the writer's legacy into the literary process.

Key words: Mykhailo Ivchenko, literary canon, repressed literature, modernist prose, ideological criticism, cultural memory, reception.

Хижя М. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – д-р філол. наук, проф. Ленська С. В.
<https://doi.org/10.33989/pnpu.791.c3262>*

Художній вимисел і правда в романі П. Наніїва “Тричі продана”

Здавна люди виявляли цікавість до життя в минулому. Вони намагалися зрозуміти сутність подій та причинно-наслідкові зв'язки між ними. У світовій історії “батьком історії” називають давньогрецького філософа Геродота. В античності зародився інтерес суспільства до осмислення подій. І таке осмислення та інтерпретація розвивалися двома шляхами – формувалася історія як наука та література як мистецтво.

Вивченням подій, що відбуваються в дійсності, займаються вчені-історики, а прерогатива художньої інтерпретації образів історичних діячів належить письменникам. І дотепер історична тема надзвичайно цікава й популярна серед читачів. В умовах російсько-української війни історична тематика набула особливої ваги, адже зараз йдеться не просто про фізичне виживання, а про збереження культурного спадку українців та їхнього екзистенційного і ментального майбутнього.

У будь-якому історичному творі можна відшукати реальну основу: місце події, учасників, певні обставини, зафіксовані в різноманітних історичних джерелах і пам'ятках. Але по-справжньому оживити їх, наповнити смыслом та неповторністю здатні митці. Художні твори легше сприймаються невідготовленою аудиторією. Вони допоможуть читачам не тільки ознайомитися із певними історичними подіями, але й відчутти “дух епохи”, внутрішній стан членів тогочасного суспільства.

Велику роль у цьому художньому процесі відіграє творча уява письменника, який, спираючись на історичні джерела, домислює, домальовує характер своїх героїв. Велику популярність серед читачів здобули герої Ліни Костенко (“Маруся Чурай”, “Берестечко”), П. Загребельного (“Диво”, “Роксолана”), М. Вінграновського (“Наливайко”), В. Шкляра (“Залишенець”, “Чорний ворон”, “Чорне сонце”, “Маруся”). Герої минулого стають прикладом для наслідування в сучасних умовах, тому ці книги мають велике виховне значення для школярів і студентів.

Одним із оригінальних творів сучасної літератури є роман П. Наніїва “Тричі продана”, який переносить читача в добу другої половини XVIII – першу половину XIX століття.

Павло Іванович Наніїв – український письменник, який писав твори на історичну тематику. Народився автор у Вінницькій області у 1922 році. Брав участь у II Світовій війні. У грудні 1944 року заарештований за звинуваченням в антирадянській пропаганді й причетності до ОУН. Павла Івановича було засуджено до семи років ув’язнення, а насправді відбув дванадцять років. У 1956 р. був реабілітований. У 1965 р. закінчив Літературний інститут у Москві. Працював на різних роботах: на будівництві, у технікумі та методистом Бюро подорожей. На жаль, дослідженням творчості П. Наніїва науковці не займалися, тому вважаємо нашу розвідку актуальною.

Основне покликання П. Наніїва полягало в художній творчості. Починаючи з 1936 р., друкував вірші, оповідання, нариси та гуморески. Активну творчу діяльність він почав із 1992 року у Києві. Неодноразово у своїх творах автор описує реальні історичні події. У 2001 році Павло Наніїв видав збірку повістей “Лозинова труна”. Ця збірка має дві частини: “Чорний ворон” та “Смерть душогуба”. Перша частина присвячена трагедії Голодомору 1932–1933 років. Вона отримала першу премію на конкурсі, який проводила Асоціація вивчення голодоморів. Друга частина висвітлює репресії 1930-х рр.

Історична повість “Тричі продана” написана в 1969 році. Вона була прихильно сприйнята читачами, про що свідчать два перевидання – у 2010 та 2017 році (видавництвами “Юніверс” та Книжковим клубом “Сімейного дозвілля” відповідно). Головна героїня цього твору – Софія Потоцька, яка із безправної невольниці стала однією з найбільш впливових жінок свого часу, графинею. У повісті в хронологічній послідовності описане життя жінки від 13-річного віку до смерті. Автор описує карколомні повороти долі юної дівчини, її боротьбу за місце під сонцем. Софія зображена як тонкий психолог і водночас уміла маніпулянтка, адже вона вміла зовнішністю та розумом підкоряти владних персон. Крім того, у творі згадується польський магнат Фелікс Потоцький, який на честь дружини створив унікальний парк – “Софіївка”, що і нині чарує відвідувачів в Умані (Черкаська обл.).

“Тричі продана” – це унікальна повість, яка змушує читача поринути у події, які відбувалися у XVIII ст. Географічні межі твору досить широкі – події відбуваються в Туреччині, Речі Посполитій, Франції, Німеччині та Росії. Письменник намагається відтворити життя і побут різних верств населення європейських країн. Серед численних персонажів слід виокремити дві великі групи – образи, які мали історичних прототипів, та вигадані. Основна увага письменника прикута до головної героїні роману – Софії.

Її історію життя він починає з моменту, коли юну красуню пан посол Речі Посполитої Боскамп Лясопольський купив разом з її сестрою Марією на невольничому ринку в Кафі. Причому продала дівчат рідна мати.

Гарненьких юних дівчат посол купив задля втіхи короля Станіслава Августа Понятовського. У цьому моменті бачимо наслідування історичної правди, адже сестри були сиротами. В Енциклопедії історії України

повідомляється, що батько дівчат був цукерником, а коли він помер, матері було важко утримувати дочок. Тоді сім'я стала сидіти перед воротами до гарему султана і жила з милостині.

Там і примітив посол дівчат, сам запропонував матері викуп за них, пообіцявши, що в Польщі їм буде добре. Лясопольський потім сам вигадав, що Софія та Гелена були куплені на невільничому ринку. За сюжетом, польський посол не поїхав з дівчатами до короля, а залишив їх у Жванці під опікою коменданта Юзефа Вітте. Сталося це через те, що Марія Терезія довідалася про грекинь і заборонила “будь-кому ступати на землю Австрійську, маючи при собі купленого раба чи рабиню” (Наніїв, 1996). З цього моменту починається дивовижне перетворення Софії із невільниці у даму із світськими манерами. Вона була знайома із багатьма владними особами, її красою захоплювалося безліч людей, та по справжньому щасливою вона так і не була. Свого першого чоловіка Юзефа Вітте вона не кохала, а одружилася із ним через неможливість кращої долі. Вони жили не переймаючись тим, що Софія належить Лясопольському. Згодом, коли у нього справи пішли кепсько, він вимагав від Юзефа Вітте кошти за його ж дружину. Так грекиня була продана другий раз. У розмові із своєю служницею, Софія говорила, що вона хоче чогось більшого, ніж водитися із королями та графами, щось величніше, ніж купа грошей та статків. Понад усе вона хотіла свободи. Тому погодилася бути агенткою Катерини II. Її завданням було схилити Фелікса Потоцького до рішень, які будуть вигідними для Росії. У цей період вона віддаляється від нелюбого чоловіка і проводить час із російськими державними діячами.

Перша зустріч Софії із Феліксом Потоцьким, за історичними документами, вперше відбулася у Варшаві. У творі ж це описано так: “Він закохався в неї з тих пір, як уперше побачив її в оточенні короля Станіслава Понятовського в Каневі” (Наніїв, 1996).

У повісті описане бажання Софії зустрітися з матір'ю, яке так і не здійснилось. Насправді ж дівчина бачилася із нею в Османській імперії.

Автор намагається слідувати за реальними подіями в житті Софії Потоцької. Наприклад описана доля її старшої сестри, яка спочатку припала до душі Юзефу Вітте. Але пізніше той позбувся дівчини. Згодом Юзеф Вітте став залицятися до Софії і після одруження заволодів дівчиною. Крім того, сходиться і той факт, що головна героїня працювала в інтересах Росії, щоб схилити графа Потоцького до необхідних для Катерини II дій. Згодом Софія одружується із Феліксом, а через деякий час до них завітав Юзеф Вітте і вимагав повернути свою законну дружину назад. Насправді ж йому були потрібні лише гроші. Тому на наступний день після його приїзду у дім Потоцьких Софія була продана третій раз. Попри численні дивовижні події і різкі повороти долі в житті Софії Потоцької, її ім'я назавжди було вписане в історію завдяки чудовому парку, який граф Фелікс наказав створити для своєї коханої дружини: “Йому захотілося створити у Карпівці щось неповторне, незвичайне, казкове, небачене у світі диво, яке полонило б красою гостей, що прибуватимуть сюди з усіх усюд” (Наніїв, 1996). На День народження Софії Фелікс подарував їй парк. Тоді було літо, але згідно із твором вона була уже

примхливою дамою, яка захотіла їхати до свого подарунку на санах по снігу. Це було неможливо, та саме в той час у Карпівці зупинилися чумаки із сіллю, щоб напувати свою худобу. Через цей “злочин” за наказом Потоцького розсипали зароблене людьми добро замість снігу. Потім Софія шкодувала про свій жорстокий вчинок й інші її дії, які прирікали підданих на страждання. Каючись, графиня віддавала багато статків на допомогу нужденним людям.

Отже, історичні твори занурюють читачів у захопливий вир історичних подій. Романтика пригод та історії кохання завжди привертають увагу читачів. Тож і роман “Тричі продана” набув чималої популярності. Для фахівців завжди цікаво порівняти історичні події та осіб із вигаданими і змальованими у романах, тож наукове дослідження творчості П. Наніїва має перспективу.

Література

Наніїв, П. (1996). *Тричі продана*: історичний роман. Київ: Т-во “Нелінь”.

Потоцька С. Відновлено з http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Pototska_Sof

Потоцька С. Відновлено з https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9F%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0

Milena Khyzha

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
Fiction and Truth in P. Naniiv's Novel *Thrice Sold*

The article highlights the relationship between artistic truth and fiction using the example of P. Naniiv's novel Thrice Sold. It shows that the plot of the novel is based on real historical events, the main character Sofia Pototska has a corresponding prototype. The article analyses the artistic features of the work, and particularly the specifics of plotting a fascinating historical story.

Key words: historical novel, prototype, fiction, imagery.

Чигринець О. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Тарасова Н. І.

<https://doi.org/10.33989/pnpu.791.c3263>

Непереможність як стиль життя

(за мотивами повісті Е. Хемінгуея “Старий і море”)

Життя стає непереможним, коли ми знаходимо силу не лише в наших успіхах, але і в невдачах та провалах. Саме це міркування є основною темою повісті американського письменника Ернеста Хемінгуея “Старий і море”. У цьому літературному творі автор розкриває філософію, де непереможність стає стилем життя. Спостерігаючи за боротьбою старого рибалки Сантьяго з